

درس ۱: گوی آب‌زیبا

☀️ زمین ما بخش کوچکی از **منظومه خورشیدی** است. منظومه‌ای از یک ستاره به نام **خورشید** و اجرام آسمانی متعدد که **مدارهای پیرامون** آن می‌گردند.

☀️ منظومه‌ی خورشیدی دارای **هشت سیاره** است. چهار سیاره‌ی **نزدیک به خورشید** که سطوح **سنگی و جامد** دارند و به آن‌ها **سیاره‌های درونی** می‌گویند.

☀️ چهار سیاره‌ی **دورتر از خورشید** که از **گازهای مختلف** تشکیل شده‌اند **سیاره‌های درونی** نامیده می‌شوند.

☀️ در میان چهار سیاره‌ی نزدیک به خورشید **زمین** بزرگ‌ترین است. زمین **سومین سیاره‌ی منظومه‌ی شمسی** است و در فاصله‌ی **۱۵۰ میلیون کیلومتری** خورشید قرار دارد.

☀️ دانشمندان **عمر زمین و منظومه‌ی خورشید** را حدود **۴/۵ میلیارد سال** تخمین زده‌اند. بنابر فرضیه‌هایی معتقدند که این منظومه از ابری متشکل از **گازها و غبارهای بین ستاره‌ای** پدید آمده است.

☀️ برخی از سیاره‌های منظومه خورشیدی، **قمرهایی** دارند که به دور این **سیاره‌ها** می‌گردند. سیاره‌ی زمین **یک قمر** به نام **ماه** دارد.

☀️ در سیاره‌های **گازی (بیرونی)** تعداد **قمرها** بیشتر است. برای مثال **سیاره‌ی مشتری ۱۶ قمر** دارد.

☀️ **خورشید در مرکز منظومه** قرار دارد. سرچشمه‌ی اصلی **نور و گرما و انرژی بر روی زمین** است. قطر خورشید حدود **۱۰۹ برابر قطر زمین** و جرم آن **۳۳ هزار برابر جرم زمین** است.

☀️ ستاره‌ی خورشید یک از میلیون‌ها ستاره‌ی **کهکشان راه شیری** است.

☀️ تفاوت زمین و سه سیاره دیگر درونی (تیر، ناهید، بهرام):

- ۱ - زمین از سه سیاره درونی بزرگ‌تر است.
- ۲ - سرعت گردش زمین به دور خورشید با سه سیاره دیگر متفاوت است.
- ۳ - بخش عمده‌ای از سطح سیاره زمین را آب فراگرفته است.
- ۴ - در سیارات تیر و ناهید موجود زنده‌ای وجود ندارد.

☀️ سه تفاوت سیاره‌های درونی و بیرونی منظومه خورشیدی:

- ۱ - سیارات درونی: بیشتر از سنگ ساخته شده‌اند.
- سیارات بیرونی: بزرگ‌تر و از گاز و یخ تشکیل شده‌اند.
- ۲ - سیارات درونی: تعداد قمرها کم است یا قمر ندارند.
- سیارات بیرونی: تعداد قمرها زیاد است.
- ۳ - سیارات درونی: مدار گردش به دور خورشید کوتاه‌تر و در زمان کمتر
- سیارات بیرونی: مدار گردشی به دور خورشید بلندتر و زمان بیشتر

مساحت کره زمین ۵۱۰ میلیون کیلومترمربع است و سطح آن را خشکی‌ها (قاره‌ها) و آب‌ها پوشانده است.

موقعیت مکانی یک پدیده یعنی:

مکان دقیق قرار گرفتن آن روی کره‌ی زمین

جغرافی‌دانان برای تعیین موقعیت مکانی پدیده‌ها بر روی کره‌ی زمین و مطالعه درباره‌ی مکان‌ها، خطوط و تقسیمات فرضی را ابداع کردند.

استوا:

در فاصله‌ی مساوی از دو قطب شمال و جنوب، می‌توانیم یک دایره‌ی بزرگ را به دور زمین تصور کنیم، این دایره‌ی بزرگ، استوا نام دارد.

مدار:

دایره‌هایی که در هر دو نیمکره به موازات استوا رسم شده‌اند به آن‌ها مدار می‌گویند. هر چه به قطب شمال یا جنوب نزدیک می‌شویم این دایره‌ها کوچک‌تر می‌شوند.

مدار استوا (مدار مبدأ) صفر درجه است و بقیه مدارها بین ۰ تا ۹۰ درجه‌ی شمالی یا جنوبی درجه‌بندی شده‌اند.

نصف‌النهار:

نیم‌دایره‌هایی فرضی هستند که از قطب شمال تا قطب جنوب کشیده شده‌اند و طول مساوی دارند.

برای درجه‌بندی نصف‌النهارها نصف‌النهار را که از رصدخانه‌ی گرینویچ در شهر لندن عبور می‌کند به عنوان نصف‌النهار مبدأ انتخاب کرده‌اند.

نصف‌النهار مبدأ صفر درجه و نصف‌النهارهای دیگر از ۰ تا ۱۸۰ درجه غربی و ۱۸۰ درجه شرقی درجه‌بندی شده‌اند زیرا محیط زمین ۳۶۰ درجه است.

مختصات جغرافیایی:

هر نقطه از کره‌ی زمین روی یک مدار و یک نصف‌النهار مشخص قرار دارد که به آن‌ها «مختصات جغرافیایی» آن نقطه می‌گویند.

طول جغرافیایی: فاصله از نصف‌النهار مبدأ

طول جغرافیایی هر مکان عبارت است از فاصله‌ی آن مکان با نصف‌النهار مبدأ برحسب درجه.

عرض جغرافیایی: فاصله از مدار استوا

عرض جغرافیایی هر مکان عبارت است از فاصله‌ی آن مکان با مدار استوا برحسب درجه.

برای نوشتن طول و عرض جغرافیایی از علائم اختصاری N (شمالی)، S (جنوبی)، E (شرقی) و W (غربی) استفاده می‌شود.

درس ۲: حرکات زمین

☀️ زمین در هر ۲۴ ساعت یک بار به دور محور خود می‌چرخد، که به آن حرکت وضعی می‌گویند. ☀️ ما هر روز در آسمان، خورشید را می‌بینیم که از مشرق طلوع می‌کند. هنگام ظهر، خورشید تقریباً بالای سر ماست و هنگام عصر رفته‌رفته به سمت مغرب حرکت می‌کند. ☀️ جابه‌جایی یا حرکت خورشید در آسمان، حرکت ظاهری است. در واقع خورشید جابه‌جا نمی‌شود بلکه زمین می‌چرخد و نقاط مختلف کره‌ی زمین پی در پی در مقابل خورشید قرار می‌گیرند.

☀️ نتیجه‌ی حرکت وضعی: ✓

۱- پدید آمدن شب و روز

۲- اختلاف ساعت

☀️ وقتی نیمه‌ای از زمین در مقابل خورشید قرار می‌گیرد، تمام نقاطی که روی یک نصف‌النهار قرار دارند، در یک زمان خورشید را در آسمان مشاهده می‌کنند. ☀️ زمان واقعی: ✓

مبنای آن موقعیت خورشید در آسمان است اما در زندگی روزانه نمی‌توان از ساعت واقعی استفاده کرد.

☀️ کاربرد ساعت واقعی در زندگی روزانه:

طلوع و غروب خورشید و انجام فرایض دینی (شرعی)

☀️ استفاده از ساعت رسمی: ✓

برای جلوگیری از ایجاد ناهماهنگی در پرواز هواپیماها، حرکت قطارها و کشتی‌ها و انواع مسافرت‌ها و کارهای اداری از ساعت رسمی استفاده می‌شود.

☀️ کره‌ی زمین برای آنکه یک دور یا ۳۶۰ درجه به دور خود بچرخد، ۲۴ ساعت وقت لازم دارد. پس اگر ۳۶۰ درجه محیط کره‌ی زمین را به ۲۴ قاج تقسیم کنیم، هر یک از این قاج‌ها ۱۵ درجه پهنا دارد.

☀️ همه‌ی نصف‌النهارهایی که داخل قاج قرار گرفته‌اند، به طور توافقی ساعت یکسانی دارند. ☀️ برخی از کشورها مانند ایران با آنکه در بیشتر از یک قاج گسترده شده‌اند از یک ساعت پیروی می‌کنند.

☀️ در برخی از کشورها مانند چین و روسیه چند ساعت رسمی وجود دارد. بنابراین مردم این کشورها، هر گاه از شرق به غرب یا برعکس مسافرت کنند، مجبورند ساعت خود را جلو یا عقب بکشند.

☀️ حرکت انتقالی: X

یک دور کامل زمین به گرد خورشید یک سال طول می‌کشد که به آن حرکت انتقالی می‌گویند.

مدار زمین بیضی شکل است و زمین با سرعت میانگین 20° کیلومتر در یک ثانیه این مسیر را می پیماید.

مدت زمان واقعی یک دور کامل گردش زمین به گرد خورشید 365 روز و 6 ساعت اما در تقویم ها را سال 365 روز در نظر می گیرند.

سال 365 روزه سال رسمی است که 6 ساعت از سال خورشیدی کوتاه تر است. برای جبران کسری این 6 ساعت هر 4 سال یک روز به سال رسمی اضافه می شود.

سال 366 روزه را سال کبیسه می نامند.

محور قطب ها بر سطح مدار گردش انتقال زمین مایل است و به طور ثابت یک زاویه 31° درجه و 66 درجه می سازد به دلیل همین تمایل، زاویه تابش آفتاب در طول سال تغییر می کند، درازی شب و روز نامساوی می شود و فصل های مختلف به وجود می آید.

انقلاب تابستانی:

در اول تیرماه خورشید در نیمکره شمالی به مدار رأس السرطان به طور عمودی می تابد. در این هنگام که طولانی ترین روز در این نیمکره است و به آن انقلاب تابستانی می گویند.

انقلاب زمستانی:

در اول دی ماه خورشید در نیمکره جنوبی به مدار رأس الجدی به طور عمودی می تابد. در نتیجه در نیمکره شمالی اول دی کوتاه ترین روز سال است که به آن انقلاب زمستانی می گویند.

در دو موقع از سال یعنی اول بهار و اول پاییز درازی روز و شب برابر می شود. یعنی مسیری که منطقه روشن می پیماید یا مسیر منطقه تاریک برابر است. به این دو زمان اعتدالین (اعتدال بهاری و اعتدال پاییزی) می گویند.

درس ۳: چهره‌ی زمین

سنگ‌کره (لیتوسفر):

بخش خارجی کره‌ی زمین یا پوسته‌ی آنکه حالت جامد دارد و از سنگ و خاک تشکیل شده سنگ‌کره (لیتوسفر) نامیده می‌شود.

آب‌کره (هیدروسفر):

شامل اقیانوس‌ها و دریاها، دریاچه‌ها، رودها و بقیه‌ی آب‌های سطحی، آب‌های زیرزمینی، یخچال‌ها و نزولات جوی می‌شود.

هواکره (اتمسفر):

شامل گازهایی است که دور تا دور کره‌ی زمین را فرا گرفته‌اند.

زیست‌کره (بیوسفر):

سه محیط سنگ‌کره، آب‌کره و هواکره با هم سیاره‌ی زمین را برای زندگی انسان و دیگر موجودات زنده یعنی زیست‌کره (بیوسفر) مناسب می‌سازند.

وسعت خشکی‌های زمین نسبت به آن‌ها کم است.

حدود ۷۱ درصد سطح زمین را آب تشکیل می‌دهد.

جلگه‌های پهناور جهان در کنار دریاها یا در امتداد رودهای بزرگ تشکیل شده‌اند.

فلات:

سرزمین‌هایی نسبتاً هموار اما مرتفع‌اند که از اطراف به سرزمین‌های کم‌ارتفاع و پست منتهی می‌شوند فلات تبت بلندترین فلات جهان است.

کوه‌های بسیار بلند:

۱- جزء ناهمواری‌های جوان هستند.

- این کوه‌ها شیب تند دارند.

- دره‌های بین آن‌ها تنگ و به شکل V است.

کوه‌های کم‌ارتفاع:

۱- با گذشت زمان و فرسایش قله‌ها به شکل گنبدی درآمده‌اند.

۲- شیب دامنه‌ها ملایم است.

۳- دره‌ها باز و آبرفتی به شکل U است.

عوامل درونی تغییر چهره‌ی زمین:

پوسته‌ی زمین به ورقه‌های بزرگی تقسیم شده، این ورقه‌ها بخش‌هایی از قاره‌ها تا کف اقیانوس‌ها را در برمی‌گیرد، ورقه‌ها روی بخش خمیری شکل گوشته حرکت از هم دور یا به هم نزدیک می‌شوند، به هم برخورد می‌کنند یا در امتداد هم می‌لغزند، البته این ورقه‌ها بسیار کند حرکت می‌کنند و در هر سال فقط چند سانتی‌متر جابه‌جا می‌شوند.

💡 کوه‌زایی:

از جمله نتایج برخورد دو ورقه به یکدیگر است حرکات کوه‌زایی باعث چین‌خوردگی یا شکستگی در پوسته‌ی زمین می‌شوند.

💡 چین‌خوردگی:

وقتی بخش زیرین یک ورقه به زیر ورقه‌ای دیگر می‌رود، فشاری بر پوسته وارد می‌شود که لایه‌های رسوبی را دچار خمیدگی می‌کند و به سمت بالا می‌رود، مانند همالیا

💡 گسل:

اگر فشار بر لایه‌های رسوبی به گونه‌ای باشد، که پوسته را دچار شکستگی کند، گسل به وجود می‌آید. در این صورت با اختلاف ارتفاع حاصل از شکست، مناطقی بالاتر از اطراف قرار می‌گیرد و مناطقی نیز فرومی‌نشینند و در نتیجه، کوه یا دره ایجاد می‌شود.

💡 کوه‌های آتشفشانی:

اگر مواد مذاب از پوسته راهی برای خروج پیدا کنند و فوران کنند، کوه‌های آتشفشانی را به وجود می‌آورند.

💡 کوه‌های گنبدی شکل:

اگر فوران آتشفشانی رخ ندهد و لایه‌ی پوسته بالا بیاید، کوه‌های گنبدی ایجاد می‌شوند.

💡 عوامل بیرونی تغییر چهره‌ی زمین:

۲ فرسایش بادی
۴ فرسایش یخچالی

۱ هوازدگی
۳ فرسایش آبی

💡 انسان و تغییر چهره‌ی ناهمواری‌ها:

انسان همواره برای رفع نیازهای خود و بهره‌برداری از محیط طبیعی چهره‌ی ناهمواری‌ها را تغییر داده است.

درس ۴: آب فراوان، هوای پاک

آب کره (هیدروسفر):

همه آب‌های زمین یعنی اقیانوس‌ها، دریاها، دریاچه‌ها و رودها و... را شامل می‌شود.

آب اقیانوس آرام پهناورترین اقیانوس کره‌ی زمین است. این اقیانوس عمیق‌ترین اقیانوس جهان نیز هست.

دراز گودال ماریانا با ژرفای ۱۱۰۰۰ متر در نزدیکی مجمع‌الجزایر فیلیپین در اقیانوس آرام قرار دارد.

مطالعه درباره‌ی اقیانوس‌ها با دشواری زیاد روبه‌رو هست از جمله فشار زیاد آب، تاریکی، دمای کم در اعماق آب.

فلات قاره (ایوان خشکی):

در جاهایی که اقیانوس‌ها با خشکی تماس دارند، اغلب ناحیه‌ای کم‌عمق با ژرفایی کمتر از ۲۰۰ متر دیده می‌شود که به آن فلات قاره (ایوان خشکی) می‌گویند.

اهمیت فلات قاره:

از نظر وجود منابع برشمار نفت و گاز و جزایر ماهیگیری شیب قاره:

بعد از فلات قاره ناگهان شیب زیاد می‌شود و تا عمق ۲۰۰۰ تا ۵۰۰۰ متری ادامه می‌یابد، به این بخش شیب قاره می‌گویند.

فواید اقیانوس‌ها:

این پهنه‌های آبی امکان حمل و نقل کم‌هزینه‌تر از میلیون‌ها تن بار را با کشتی‌ها فراهم می‌آورند. اقیانوس‌ها همچنین به طور غیرمستقیم منبع تأمین آب شیرین برای ساکنان جهان‌اند.

مشکلات امروزه اقیانوس‌ها:

سالانه چند میلیون تن زباله‌های سمی کارخانه‌ها، پلاستیک و مواد تجزیه‌نشده به اقیانوس‌ها ریخته می‌شود. برخی کشورها از شیوه‌ی دفن زباله‌های اتمی در اعماق اقیانوس‌ها استفاده می‌کنند.

ساختار هواکره:

هواکره لایه‌ای از گاز است که از سطح زمین تا ارتفاع ۱۰۰۰۰۰ کیلومتری اطراف سیاره‌ی زمین را در بر گرفته است.

هواکره مخلوطی از گازها:

هواکره مخلوطی از گازهای مختلف نیتروژن (۷۸٪) اکسیژن (۲۱٪) و سایر گازها مانند دی‌اکسید کربن و بخار آب است.

☀️ تروپوسفر:

پایین‌ترین لایه، که به سطح زمین نزدیک است تروپوسفر نام دارد. تشکیل ابرها و بسیاری از تغییرات آب و هوایی در این لایه صورت می‌گیرد.

☀️ هوا:

هوا وضعیت گذرا و موقتی هواکره (اتمسفر) در یک محل و در مدت زمانی کوتاه است.

☀️ آب و هوا:

آب و هوا وضعیت هواکره (اتمسفر) در یک ناحیه در مدت زمانی نسبتاً طولانی است.

☀️ عوامل مؤثر بر آب و هوای جهان:

۲ ارتفاع از سطح زمین

۱ - زاویه تابش خورشید و عرض جغرافیایی

۳ فشار هوا و جریان باد

۲ - دوری و نزدیکی به اقیانوس‌ها و دریاها

☀️ از یکسان نتابیدن خورشید به سطح زمین سه منطقه پدید می‌آید:

۱- منطقه گرم در دو طرف استوا تا مدارهای رأس‌السرطان و رأس‌الجدی، ۲- منطقه‌ی معتدل شمالی و جنوبی، ۳- منطقه‌ی سرد در مجاورت قطب

☀️ نقش جریان‌های دریایی آب گرم و سرد در آب و هوا:

عبور جریان‌های دریایی آب گرم از کناره‌ی کشورها موجب می‌شود که سرمای در زمستان کاهش پیدا می‌کند. به عکس عبور جریان‌های آب سرد موجب بروز سرمای شدید در کناره‌ها می‌شود.

☀️ هوای گرم فشار کمتری دارد زیرا:

منبسط می‌شود و مولکول‌های آن از هم فاصله می‌گیرند. هوای گرم سبک است و به سمت بالا صعود می‌کند.

☀️ هوای سرد فشار بیشتری دارد:

سرما موجب تراکم و فشردگی بیشتر مولکول‌ها می‌شود. هوای سرد سنگین است و به سمت پایین و سطح زمین فرود می‌آید.

☀️ رابطه‌ی فشار و ارتفاع:

هر چه از سطح زمین بالاتر برویم، فشار هوا کم می‌شود، به همین دلیل، فشار هوا در سطح دریاها زیاد و در ارتفاعات و کوهستان‌ها کم است.

☀️ باد:

هوا همیشه از جایی که فشار بیشتری دارد به سمت جایی که فشار کمتری وجود دارد جریان می‌یابد و به این ترتیب باد به وجود می‌آید.

☀️ یکی از علل مهم افزایش دما در کره‌ی زمین:

زیاد شدن خودروها و افزایش فعالیت‌های صنعتی است که از سوخت‌های فسیلی استفاده می‌کند.

☀️ پیامدهای ناخوشایند گرم شدن کره زمین:

ذوب شدن یخ‌های قطبی، بالا آمدن آب دریا، به زیر آب رفتن نواحی ساحلی و جزیره‌ها، وقوع خشکسالی در نواحی گرم و خشک.

درس ۵: پراکندگی زیست بوم‌های جهان

زیست بوم (بیوم):

زیست بوم یک ناحیه‌ی جغرافیایی است که در آن، انواع خاصی از گیاهان و جانوران زندگی می‌کنند و ناحیه‌ی مشخصی را به وجود می‌آورد.

تنوع زیست بوم‌ها به عواملی چون:

آب و هوا، شکل ناهمواری‌ها، میزان ارتفاع زمین، جنس خاک بستگی دارد.

در میان عوامل تنوع زیست بوم‌ها آب و هوا مهم‌ترین و بیشترین تأثیر را دارد.

از میان عنصر آب و هوایی دو عنصر دما و بارش بر نوع و پوشش گیاهی اثر می‌گذارند.

ویژگی‌های زیست بوم توندرا:

۱- زمستان‌های طولانی و سرمای شدید ۳۴ درجه زیر صفر

۲- زمین‌های توندرا پوشیده از یخ و برف

۳- تابستان‌های کوتاه و میانگین دما حداکثر ۱۲ درجه

۴- در توندرا فقط گیاهانی چون خزه و لیسنگ می‌روید.

۵- بزرگ‌جثه‌ترین جانور توندرا خرس قطبی

ویژگی‌های زیست بوم تایگا:

۱- شش ماه از سال میانگین دما کمتر از صفر

۲- بارندگی بین ۲۵۰ تا ۵۰۰ میلی‌متر

۳- به داشتن جنگل‌های مخروطیان و سوزنی برگ معروف است.

۴- زمین همیشه مرطوب

۵- درختان این ناحیه مانند کاج و سرو همیشه سبزند و برگ‌ریزان ندارند.

۶- تقریباً تمام جنگل‌های کشور کانادا از نوع تایگاست.

ویژگی‌های زیست بوم جنگل‌های بارانی استوایی:

- این زیست بوم در مجاورت خط استوا در چند قاره گسترده.

- در این منطقه هوا همیشه گرم، رطوبت حدود ۸۰.

- میزان بارندگی سالانه ۲۵۰۰ میلی‌متر

- جنگل‌های بارانی استوایی چند طبقه‌اند. در زیر درختان بلندتر، درختان کوتاه‌تر و

علف‌ها

نمونه گیاهان ناحیه‌ی جنگل‌های بارانی استوایی:

درختان شاه‌پسند (مانگرو) - نارگیل - قهوه‌ی سودانی - هوا - بامبو

📍 ناحیه‌ی ساوان:

ساوان منطقه‌ی علفزارها با درختان تک و منفرد، در مجاورت جنگل‌های استوایی واقع شده، بیشترین وسعت ساوان در قاره‌ی آفریقا است.

💡 ویژگی‌های زیست‌بوم ساوان:

- ۱ - آب و هوای آن در تمام طول سال گرم
- ۲ - در آن دو فصل خشک و مرطوب وجود دارد.
- ۳ - از نظر تنوع جانوری بسیار غنی.
- ۴ - در ساوان علف‌خواران تنومند چون گورخر، فیل، زرافه و کرگدن فراوانند و گوشت‌خواران درنده چون شیر از این گیاه‌خواران تغذیه می‌کنند.

💡 بیابان:

به سرزمین‌های خشکی که میزان بارندگی سالیانه‌ی آن‌ها کمتر از ۵۰ میلی‌متر باشد، بیابان گفته می‌شود.

💡 بیابان‌های گرم و خشک جهان:

بخش عمده‌ای از بیابان‌ها در مجاورت مدار الرأس السرطان و رأس الجدی واقع شده‌اند، مانند صحرا در آفریقا، ربع الخالی در عربستان و لوت در ایران.

💡 بیابان‌های سرد جهان:

در این‌گونه بیابان‌ها بارش ناچیز و حتی در حد صفر است مانند بیابان گبی که اطراف آن را کوه فرا گرفته است.

💡 بیابان‌ها از نظر پوشش گیاهی:

بیابان‌ها از نظر پوشش فقیرند. درختان با بوته‌های خاردار، که در مقابل خشکی هوا و تبخیر مقاومت یا آب را در خود ذخیره می‌کنند می‌توانند در آنجا زندگی کنند.

درس ۶: زیست بوم‌ها در خطرند

💡 تنوع زیستی چه زمانی در معرض خطر قرار می‌گیرد:

زمانی که زیستگاه طبیعی گیاهان و جانوران تخریب شود. با تخریب پوشش گیاهی در یک منطقه غذا کم می‌شود و شرایط محیطی نامناسب گونه‌های جانوری را نیز از بین می‌برد.

💡 عواملی که باعث از بین رفتن پوشش گیاهی، نابودی گونه‌های جانوری و آلودگی آب و خاک، و هوای زیستگاه‌ها می‌شوند:

ایجاد گسترش شهرها و روستاها، ساختن پل، جاده، ساختمان‌ها و سد‌ها بدون برنامه‌ریزی و توجه به جنبه‌های زیست محیطی

۱. فعالیت‌های صنعتی و تولید انبوه کالاها در کارخانه

۲. مصرف‌گرایی و تولید انبوه زباله

۳. شکار و تجارت اعضای بدن حیوانات

💡 اهمیت و ارزش جنگل‌های بارانی استوایی:

۱. از پیچیده‌ترین زیست‌بوم‌های جهان که غنی‌ترین تنوع گیاهی و جانوری را دارد.

۲. ۳/۴ تنوع زیستی جهان مربوط به این جنگل‌هاست.

۳. این جنگل‌ها حدود ۵۰ درصد اکسیژن سیاره‌ی زمین و ۵۰ درصد رطوبت جو را تولید می‌کنند.

۴. این جنگل‌ها قابلیت جذب دی‌اکسید کربن و تبدیل آن به اکسیژن را دارند.

💡 جنگل‌های بارانی استوایی خاستگاه اولیه‌ی درختان میوه:

موز - نارگیل - انبه

💡 محصولات غذایی، دارویی و مواد اولیه صنعتی به دست آمده از جنگل‌های بارانی استوایی:

قهوه، کاکائو، انواع روغن‌ها، لوازم آرایشی و عطرها، کائوچو، لاستیک، خمیردندان

💡 عواملی که موجب تخریب یا جنگل‌زدایی در منطقه‌ی جنگل‌های بارانی استوایی شده:

کشاورزی و دامداری - تجارت الوار - استخراج معادن طلا و بوکسیت (آلومینیوم)

💡 جنگل‌زدایی یعنی:

از بین بردن کامل جنگل‌ها در یک ناحیه - برای این کار جنگل‌ها را می‌سوزانند، درخت‌ها را با اره‌های برقی قطع می‌کنند و با بولدزر زمین‌ها را از درختان خالی می‌کنند.

💡 ساختن بزرگراه‌ها در میان جنگل‌های استوایی:

ساختن این بزرگراه‌ها موجب دسترسی آسان‌تر شرکت‌های تجاری و افراد برای فعالیت‌های اقتصادی در جنگل‌ها استوایی شده است.

💡 در ناحیه آمازو چه شغل‌هایی ایجاد شده:

صنعت الوار و چوب - کشت‌های تجاری - استخراج معادن

عاج به فیل چه کمکی می‌کند:

زمین را حفر کند و ریشه‌ها و علف‌ها را در بیاورد، میوه‌ی درختان را برای تغذیه بکند، همچنین وسیله‌ی دفاعی این حیوان برای مقابله با دشمن است.

شکار گسترده فیل‌ها:

کشور آفریقای، کنیا. البته این کشورها با ایجاد پارک‌های وحش از این گونه، که در معرض خطر قرار دارند، محافظت می‌کنند.

بیشترین میزان قاچاق عاج در:

چین و تایلند. چین با کنده‌کاری روی عاج و تبدیل آن به محصولات تزئینی گران‌قیمت و پرفروش به جهانگردان، سود بسیاری به دست می‌آورد. تایلند از جمله کشورهایی است که این ممنوعیت را نپذیرفته و خرید و فروش عاج فیل در آن آزاد است.

نکات مهم استفاده صحیح و خردمندانه از منابع طبیعی:

- ۱ - باید بین استفاده اقتصادی از جنگل‌ها و فرصت بازسازی آن‌ها تعادل به وجود بیاید.
- کشاورزی و دامپروری با روش‌های علمی و جدید، را که کمترین آسیب را به محیط‌زیست می‌رسانند به کشاورزان این منطقه آموزش بدهند.
- با ایجاد پارک‌های وحش از گونه‌های جانوری و گیاهی در معرض خطر مراقبت کنند تا نسل آن‌ها منقرض نشود.

درس ۷: جمعیت جهان

علت اصلی رشد فوق العاده جمعیت در سال های اخیر:

کاهش میزان مرگ و میرها و به ویژه مرگ و میر کودکان. زیرا در گذشته بسیاری از مردم بر اثر بیماری های واگیردار و عفونی، گرسنگی و قحطی با جنگ از بین می رفتند.

در دو قرن اخیر دو عامل موجب کاهش چشمگیر مرگ و میرها شده:

۱- بهبود بهداشت: با پیشرفت در پزشکی و تولید واکسن ها و آنتی بیوتیک ها و کنترل بیماری های واگیردار چون وبا و سل و ... مرگ و میرها کاهش یافت.

۲- بهبود تغذیه: با پیشرفت و گسترش کشاورزی صنعتی، تولید مواد غذایی افزایش یافت و با پیشرفت وسایل حمل و نقل، انتقال غذا به نواحی دورتر امکان پذیر شد.

رشد طبیعی جمعیت در یک مکان به دو عامل بستگی دارد:

۱- میزان موالید (تولدها)

۲- میزان مرگ و میرها

تفاوت میان میزان موالید و میزان مرگ و میر رشد طبیعی جمعیت را نشان می دهد.

رشد منفی جمعیت:

اگر درصد رشد جمعیت به کمتر از صفر برسد، به آن رشد منفی می گویند. در این حالت میزان موالید کمتر از مرگ و میرها می شود.

کشورهایی که رشد جمعیت آن ها منفی است:

در قاره آسیا ژاپن (روسیه، در قاره اروپا آلمان، مجارستان، لهستان و رومانی)

آینده کشورهایی که با رشد منفی و یا افزایش جمعیت سالخورده مواجه اند:

جمعیت سالخورده و از کار افتاده افزایش می یابد. جامعه از نیروی جوان برای تحصیل و علم آموزی و کار و پیشرفت محروم می شود و جمعیت کشور نیز کاهش می یابد.

چه موقع رشد جمعیت و افزایش جمعیت جوان یک نعمت است:

چنانچه در یک کشور برای آموزش صحیح و کار و تأمین شغل جوانان برنامه ریزی مناسب و سرمایه گذاری صورت بگیرد.

چهار کشور که دولت ها طرح های تشویقی برای فرزندآوری اجرا کردند:

ژاپن، سنگاپور، کره جنوبی، روسیه

برنامه های دولت ها برای تشویق به فرزندآوری:

اعطای جایزه و کمک های مالی، واگذاری مسکن، معافیت از پرداخت مالیات، افزایش مرخصی تحصیلی کاری.

عوامل طبیعی و عوامل انسانی جذب یا دفع جمعیت:

عوامل طبیعی ← آب و هوا و پوشش گیاهی - ناهمواری - آب و خاک - معادن و ذخایر
عوامل انسانی ← سیاسی - اداری - اقتصادی - امکانات و تسهیلات - فرهنگی

مهاجرت:

رفتن مردم از جایی به جای دیگر به منظور کار یا زندگی

انواع مهاجرت داخلی و مهاجرت خارجی:

داخلی ← گاهی مهاجرت در داخل مرزهای یک کشور صورت می‌گیرد که به آن مهاجرت داخلی می‌گویند. مانند مهاجرت روستاییان به شهرها

خارجی ← گاهی مهاجرت از یک کشور به کشور دیگر صورت می‌گیرد که به آن مهاجرت خارجی یا بین‌المللی می‌گویند.

مهاجرت داخلی و مهاجرت خارجی:

اختیاری ← افراد با میل و تصمیم خود برای دستیابی به زندگی بهتر به جای دیگری مهاجرت می‌کنند.

اجباری ← افراد بدون میل خود و به دلیل عواملی چون قحطی، خشکسالی و دیگر حوادث طبیعی و یا جنگ و درگیری‌های سیاسی مجبور به ترک محل زندگی خود می‌شوند.

در صد سال اخیر یکی از تغییرات مهم در الگوی سکونت جمعیت گسترش شهرنشینی بوده است.

مهاجرت گسترده‌ی مردم از روستاها به شهرها به دلایلی چون:

کسب درآمد بیشتر و امکانات بهتر زندگی

مشکلات شهرهای بزرگ:

ترافیک سنگین - آلودگی هوا - زاحه‌نشینی در حومه شهرها - افراد بی‌خانمان

۴

۴

۲

۱

۴

۴

۲

۲

۱

۴

۴

۲

۲

۱

۴

۴

۲

۲

۱

۴

۴

۲

۲

۱

۴

۴

۲

۲

۱

۴

۴

۲

۲

۱

۴

۴

۲

۲

۱

۴

۴

۲

۲

۱

درس ۸: جهان نابرابر

نابرابری جهانی

ثروت و درآمد - کیفیت زندگی - دسترسی به مسکن مناسب - بهداشت - اشتغال - گذراندن اوقات فراغت

یکی از عوامل مهمی که همواره در سنجش نابرابری کشورها مورد توجه است ← عامل اقتصادی و عناصری چون: میزان تولید - درآمد - اشتغال

عواملی که بر زندگی افراد یک جامعه اثر می‌گذارد و می‌تواند کیفیت زندگی را خوب یا بد کند.

عزت - امنیت - آزادی - احساس شادی - رضایت

شاخص توسعه انسانی برای پی بردن به وضعیت و کیفیت زندگی در کشورها و مقایسه آن‌ها با یکدیگر با توجه به سه عامل: اقتصادی - بهداشتی - فرهنگی
ملاک‌های توسعه انسانی:

۱ درآمد و رفاه

۲ امید به زندگی یا متوسط طول عمر

۳ سواد و آموزش

چهار گروه شاخص توسعه انسانی:

۱- توسعه انسانی خیلی بالا

۲- توسعه انسانی بالا

۳- توسعه انسانی متوسط

۴- توسعه انسانی پایین

الف) میزان درآمد و رفاه:

۱ جنبه اقتصادی

۲ سطح مطلوب زندگی

۳ رفاه اجتماعی

۴ میزان درآمد کافی

۵ شغل مناسب

۶ قدرت خرید

۸ دسترسی به کالا و خدمات مانند مسکن و... آموزش، تفریح و وسایل زندگی مناسب

میزان ثروت مادی و رشد اقتصادی کشورها را با ← تولید ناخالص داخلی و درآمد سرانه اندازه‌گیری می‌کنند.

💡 (ب) امید به زندگی یا متوسط طول عمر:

تعداد سال‌هایی که انتظار می‌رود کودکی که در آن کشور به دنیا آمده است عمر کند و زنده بماند.

💡 متوسط طول عمر در چه کشورهایی بیشتر است که:

در کشورهایی که مردم از محیط پاک، بدون آلودگی، غذای کافی، آب سالم، امکانات درمانی، مراقبت‌های پزشکی

💡 امید به زندگی یا متوسط طول عمر در چه کشورهایی پایین است:

در کشورهایی که مردم عدم دسترسی به غذا، آب آشامیدنی ناسالم، کمبود پزشک و دارو، جنگ‌های داخلی و خارجی، گرسنگی و سوءتغذیه
💡 (پ) سواد و آموزش:

۱ میزان باسوادی یا تعداد بزرگسالان باسواد

۲ درصد ثبت‌نام کل کودکانی که در سن تحصیلند.

۳ میانگین سال‌های تحصیل یک کشور

۴ میزان باسوادی و تحصیل دختران

۵ تعداد معلم

💡 منظور از میانگین سال‌های تحصیل:

متوسط تعداد سال‌هایی که دانش‌آموزان یک کشور در مدرسه حضور پیدا کرده و تحصیل کرده‌اند.

تحت‌بندها
رنگ سبز

۱ مستعمره کردن کشورها در گذشته

۲ اشغال نظامی کشورها

۳ دخالت و نفوذ در امور داخلی

۴ جلوگیری از استقلال سیاسی و اقتصادی

عوامل خارجی

۱ جنگ‌ل و کشمکش‌های داخلی

۲ فرهنگ و باورهای غلط

۳ بی‌سوادی و ناآگاهی مردم

۴ غفلت از استعدادها و فرهنگ خود

۵ نداشتن ایمان و پشتکار و اراده برای تغییر وضع

۶ نبودن وحدت و مشارکت بین مردم

عوامل داخلی

💡 علل و عوامل

نابرابری در جهان

درس ۹

🔦 اوضاع سیاسی ایران هنگام تأسیس حکومت صفوی

- ۱- نداشتن حکومت قدرتمند
- ۲- تفرقه و تجزیه ایران
- ۳- جنگ حاکمان مناطق مختلف
- ۴- از بین رفتن امنیت و آرامش
- ۵- مختل شدن امور کشور
- ۶- چشم طمع سلطان عثمانی به ایران *غرب*
- ۷- حمله ازبک‌ها به ایران *شرق*

🔦 شکل‌گیری حکومت صفوی:

با به قدرت رسیدن یکی از نوادگان شیخ صفی‌الدین اردبیلی به نام اسماعیل اوضاع ایران عوض شد.

🔦 شیخ صفی‌الدین اردبیلی

- ۱- از صوفیان معروف بود.
- ۲- پیروان و هواداران زیادی داشت.
- ۳- خانقاهش در اردبیل *من عبارت*
- ۴- بیشتر وقت در خانقاه به ذکر و انجام مراسم خاص مشغول بود.

🔦 مهم‌ترین طرفداران خانقاه شیخ صفی:

ایل‌های مختلف ترک بودند که به قزلباش شهرت یافتند.

🔦 اسماعیل صفوی به کمک نیروی نظامی قزلباش‌ها ابداء شروانشاهان و آق قویونلوها را شکست داد و پس از تسلط بر تبریز خود را شاه ایران خواند.

🔦 اقدامات شاه اسماعیل

- ۱- رسمی کردن مذهب شیعه
- ۲- از میان برداشتن حاکمان مناطق مختلف *حزب مرکزی*
- ۳- شکست دادن ازبک‌ها در خراسان *شرق*
- ۴- مسلط شدن بر سراسر ایران

🔦 در نتیجه موفقیت‌های سیاسی و نظامی شاه اسماعیل، حکومت کشور مریکپارچه و نیرومند شد.

🔦 سلطان سلیم که از شکل‌گیری سلسله قدرتمند و شیعه مذهب صفویه ناخوشنود بود با سپاهی ایران شد. در جنگی که بین سپاهیان دو کشور ایران و عثمانی در چالدران رخ داد، شاه

اسماعیل و سربازانش شجاعت زیادی نشان دادند اما سپاه عثمانی به کمک سلاح‌های آتشین مانند توپ و تفنگ که سپاه ایران از آن‌ها بی‌بهره بود پیروز شد.

پس از شاه اسماعیل پسرش **تهماسب** به حکومت رسید. او با **سروسامان دادن به اوضاع داخلی و دفع حمله‌های ازبکان و دولت عثمانی** موفق شد حکومت صفوی را تثبیت کند.

شاه تهماسب پایتخت را از تبریز به **قزوین** انتقال داد زیرا تبریز همواره در معرض **هجوم سپاه عثمانی** بود.

شاه عباس اول حکومت **صفوی** را به اوج رساند. او **ازبک‌ها و عثمانیان** را شکست داد و تا پشت مرزهای ایران عقب راند. همچنین پایتخت را از **قزوین** به **اصفهان** منتقل کرد.

عواملی که موجب شد سلسله صفوی پس از شاه عباس از داشتن پادشاهی لایق محروم بماند:

۱- سیاست کشتن و کور کردن شاهزادگان

۲- بازداشتن آن‌ها از حکومت ولایت‌ها

۳- آموختن شیوه حکومت‌داری

گروهی از افغان‌ها در **قندهار** سر به شورش برداشتند و پس از پیروزی بر حاکم آن ولایت به سوی **اصفهان** حرکت کردند. سلطان حسین که نمی‌توانست با این گروه شورشی مقابله کند، پس از چند ماه محاصره به ناچار تسلیم شد.

در دوره صفوی در رأس حکومت **شاه** قرار داشت و بعد از شاه **وزیر بزرگ** بود که به او **اعتمادالدوله** می‌گفتند و او مسئول **امور اداری و مالی** کشور بود و **فرماندهان نظامی** در اداره‌ی حکومت نقش بسیار مهمی داشتند و علاوه بر فرماندهی سپاه، معمولاً حاکم ولایت‌های مهم نیز بودند.

شاه عباس اول برای:

۱- تقویت حکومت مرکزی

۲- جلوگیری از نافرمانی و بی‌نظمی سران ایل‌ها، قزلباش

حکومت ولایت‌ها را از آنان گرفت و به افرادی غیر از قزلباش‌ها سپرد.
قرن‌های شانزدهم تا نوزدهم میلادی را در تاریخ اروپا **قرون جدید** می‌نامند.
ویژگی‌های جدید قرون: ۱۶-۱۷

۱- اوضاع سیاسی و مذهبی اروپا دگرگون شد.

۲- پیشرفت‌های علمی، فرهنگی و اقتصادی به وجود آمد.

۳- اختراعات و اکتشافات مهمی ایجاد شد.

اروپاییان بخش‌های وسیعی از قاره‌های **آمریکا، آفریقا و آسیا** را مستعمره خود کردند.

کشورهای **پرتغال، اسپانیا، انگلستان و فرانسه** پیش از آلمان استعمارگر بودند.

در آستانه‌ی تأسیس سلسله صفوی:

پرتغالی‌ها جزایر و سواحل جنوبی ایران را تصرف کرده و تجارت خلیج فارس و دریای عمان را در اختیار داشتند.

شاه اسماعیل به دلیل نداشتن کشتی جنگی نتوانست در برابر پرتغالی‌ها کاری از پیش ببرد اما شاه عباس اول از رقابت انگلیسی‌ها و پرتغالی‌ها استفاده کرد و به کمک کشتی‌های جنگی انگلستان پرتغالی‌ها را از سواحل و جزایر ایران بیرون راند.

یکی از علل مؤثر در برقراری روابط کشورهای اروپایی با ایران:

هجوم پیاپی عثمانی‌ها به ایران و اروپا بود.

پادشاهان اروپایی برای کاستن از فشار حملات عثمانی‌ها به خاک اروپا، درصدد آن بودند که:

۱ روابط خود را با ایران تقویت کنند.

۲ شرکت‌های بزرگ تجاری تمایل داشتند که روابط تجاری خود را با دیگر کشورها گسترش دهد.

درس دهم: اوضاع اجتماعی، اقتصادی، علمی و فرهنگی ایران در

عصر صفوی

در دوران صفویه به دلیل حکومت مرکزی نیرومند و برقراری نظم و امنیت در سراسر کشور شرایط مناسبی برای رونق زندگی اجتماعی و اقتصادی پدید آمد.

جمعیت ایران در آن دوره حدود ۱۰ میلیون نفر تخمین زده می‌شود.

بیشترین ساکنان ایران را روستاییان و کوچ‌نشینان تشکیل می‌دادند.

کوچ‌نشینان به دامداری و صنایع دستی و روستاییان به کشاورزی و صنایع دستی اشتغال داشتند.

به عقیده جهانگردان اروپایی، وضع زندگی دهقانان ایرانی در دوره صفویه به مراتب بهتر از وضع دهقانان در مناطق حاصلخیز اروپا بوده است.

یکی از منابع عمده درآمد حکومت صفوی مالیاتی بود که از کشاورزان و دامداران می‌گرفتند. در دوره صفویان حدود ۱۰ تا ۱۵ درصد ایرانیان در شهرها زندگی می‌کردند.

شهرنشینان بیشتر مقام‌های حکومتی نظامیان، کارکنان اداره‌ها، روحانیون، بازرگانان، پیشه‌وران، صنعتگران و کارگران بودند.

در عصر صفوی نه تنها کشاورزی و دامداری بلکه صنایع ایران نیز شکوفا و پررونق بودند.

در دوره صفوی بخشی از محصولات با کیفیت ایران مانند خشکبار، پارچه‌های مخملی، ابریشمی و حریر، نالی‌ها نفیس به کشورهای همسایه و برخی کشورهای اروپایی صادر می‌شد.

یکی از صنایع پررونق ایران در دوره صفوی که با صنعت اروپا رقابت می‌کرد صنعت بافندگی بود.

در دوره شاه عباس اول کارگاه‌های بافندگی متعددی در اصفهان، کاشان، یزد، مشهد، استرآباد (گرگان) و گیلان وجود داشت.

صنعتگران ایرانی در صنایع کاشی، چینی، چرم، جواهر، رنگ، صابون و جنگ‌افزارهای سنتی پیشرفت کرده بودند.

در عصر صفوی به دلیل یکپارچه بودن سرزمین ایران و وجود نظم و امنیت در سراسر کشور تجارت داخلی و خارجی پررونق بود.

شاهان صفوی به خصوص شاه عباس اول برای گسترش تجارت کوشش بسیار کردند. در آن دوره شبکه‌ی وسیعی از راه‌ها و کاروانسراها در سراسر ایران ایجاد شد.

در دوره صفویه بازارهای بزرگی در شهرها ساخته شد که یکی از باشکوه‌ترین آن‌ها، بازار قیصریه اصفهان در شمال میدان نقش جهان بود.

یکی از منابع درآمد حکومت صفوی عوارضی بود که از کاروان‌های تجاری گرفته می‌شد.

شاهان صفوی مخصوصاً **شاه عباس اول** برای گسترش تجارت به شرکت‌های تجاری اروپایی اجازه دادند که در ایران فعالیت کنند.

صادرات **ابریشم** که پرسودترین کالای صادراتی بود، در انحصار **شاه عباس اول** قرار داشت.

در دوره صفویه، معماران و مهندسان شهرساز ایرانی **مسجدها، مدرسه‌ها، کاخ‌ها، پل‌ها،**

کاروانسراهای عظیم و باشکوهی ساختند و در تزئین آن‌ها انواع هنرها را به کار بردند. **ایرانی - ارمنی**

در دوره صفوی **پادشاهان، مقام‌های کشوری و لشکری و دیگر بزرگان** مدرسه‌ها و

کتابخانه‌های عظیمی به ویژه در پایتخت‌های صفوی ساختند.

از جمله فیلسوفان نامدار دوره صفوی **میرداماد و ملاصدرا** و از عالمان بزرگ آن روزگار **شیخ**

بهایی و علامه محمدباقر مجلسی بودند.

در دوره صفوی به سبب **کم‌توجهی پادشاهان به شاعران** شعر و ادب فارسی مانند دیگر

رشته‌ها پررونق نبود اما **علم تاریخ** مورد توجه قرار داشت.

در زمان صفویان هنرمندان بزرگی در رشته‌های مختلف هنری از جمله **نقاشی، خوشنویسی،**

کتاب‌آرایی و خاتم‌کاری شهرت یافتند.

در دوره صفوی علاوه بر جشن **نوروز و دیگر جشن‌های باستانی** اعیاد اسلامی مانند **قربان،**

فطر و غدیر را نیز گرامی می‌داشتند.

در دوره صفوی آیین سوگواری امام حسین (ع) در سراسر کشور به شیوهی **روضه‌خوانی،**

نوحه‌سرایی، مرثیه‌خوانی، سینه‌زنی و تعزیه برگزار می‌شد.

۱ ۲ ۳ ۴ ۵

درس ۱۱: تلاش برای حفظ استقلال و اتحاد سیاسی و سرزمینی ایران

در پی تسلط افغان‌ها بر اصفهان و برکناری و قتل شاه سلطان حسین صفوی ایران گرفتار تجزیه و تفرقه شد.

در گوشه و کنار کشور مدعیانی سر برآوردند. روسیه و عثمانی نیز با استفاده از آشفتگی اوضاع، قسمت‌هایی از شمال و جنوب ایران را اشغال کردند.
پابه‌گذاری سلسله‌ای افشاریه توسط نادر:

نادر شاه

سرکوب افغان‌ها
بیرون راندن نیروهای روسیه و عثمانی
کنار زدن خاندان صفوی
نشستن بر تخت شاهی

بیشتر دوره دوازده ساله پادشاهی نادر به نبرد با بیگانگان و فرونشاندن شورش‌های داخلی گذشت.

نادر تعقیب گروهی از افغان‌های شورشی که به هندوستان گریخته بودند به آن کشور لشکر کشید. او تا دهلی پیش رفت و با غنیمت‌های بسیار به کشور بازگشت.

نادرشاه کوشید ایران را به کشوری یکپارچه و قدرتمند تبدیل کند کشوری که بتواند از استقلال و تمامیت سرزمینی خود در برابر دشمنان دفاع کند.

در سال‌های پایانی حکومت نادر نافرمانی و شورش‌های پیاپی تأثیر روحی و روانی مملوبی بر او گذاشت.

نادر که نسبت به اطرافیان و سرداران خود بدگمان شده بود به رفتارهای خشونت‌آمیز و بی‌رحمانه روی آورد. فرماندهان سپاه نادر که از جان خود می‌ترسیدند او را به قتل رساندند.

به دنبال قتل نادرشاه، ایران بار دیگر به صحنه جنگ حاکمان محلی و سران ایل‌ها تبدیل شد و ناآرامی و آشوب سراسر کشور را فراگرفت.

سرانجام کریم‌خان از ایل زندیه بخش بزرگی از ایران به جر خراسان را به دست گرفت و سلسله‌ی زندیه را بنیان گذاشت.

کریم‌خان به جای عنوان پادشاه، لقب وکیل‌الرعا یا یعنی نماینده‌ی مردم را برای خود برگزید.

کریم‌خان با ملایمت و مهربانی با مردم رفتار می‌کرد. به صلح، سایش و آرامش عمومی اهمیت می‌داد و می‌کوشید با استفاده از شیوه‌های مسالمت‌آمیز از بروز ناامنی و شورش‌های داخلی جلوگیری کند.

دوران فرمانروایی کریم‌خان سی سال طول کشید. در این دوران ثبات و آرامش نسبی در سراسر کشور به وجود آمد و در نتیجه اوضاع اجتماعی و اقتصادی بهتر شد.

در زمان زندیه بناهای مهمی مانند بازار وکیل، مسجد وکیل، حمام وکیل و ارگ کریمخان در پایتخت زندیه شهر شیراز ساخته شد.

ایل قاجار یکی از ایل‌های ترک‌تبار ایران بود. رئیس این ایل پس از کشته شدن نادرشاه مدعی حکومت ایران شد اما از کریمخان شکست خورد و به قتل رسید.

پس از مرگ کریمخان آقامحمدخان تلاش برای رسیدن به حکومت را آغاز کرد. او پس از مدتی جنگ و گریز، لطفعلیخان آخرین فرمانروای زندیه را شکست داد و به قتل رساند.

آقامحمدخان با لشکرکشی‌های پیاپی بر سراسر ایران مسلط شد و حکومت قاجار را بنیان گذاشت. در نتیجه‌ی تلاش‌های سیاسی و نظامی او، ایران بار دیگر یکپارچگی خود را به دست آورد.

پس از آنکه آقامحمدخان به دست خدمتکارانش کشته شد، برادرزاده‌ی او، فتحعلی‌شاه به قدرت رسید.

دوره‌ی حکومت فتحعلی‌شاه، همزمان با آغاز نفوذ و دخالت گسترده‌ی کشورهای روسیه، انگلستان و فرانسه در ایران بود.

در فاصله‌ی سقوط صفویه تا روی کار آمدن قاجاریه اوضاع کشورهای اروپایی تغییر کرده بود. یکی از دلایل این تغییر انقلاب صنعتی بود که از انگلستان آغاز شد و در دیگر کشورهای اروپایی گسترش یافت.

نتایج انقلاب صنعتی:

نیروی ماشین و ابزارهای صنعتی جای نیروی انسانی و ابزارهای دستی را گرفت
میزان تولید افزایش یافت

افزایش قدرت نظامی و سیاسی کشورهای اروپایی
شکوفایی اقتصادی

یکی از اهداف استعماری روسیه رسیدن به آب‌های آزاد و گرم خلیج فارس و اقیانوس هند بود.

در زمان فتحعلی‌شاه روسیه با ارتشی مجهز به سلاح‌های جدید و آشنا به فنون جنگی تازه به قلمرو ایران در قفقاز حمله کرد. سپاه ایران که از جنگاوران ایل‌های مختلف تشکیل شده بود، با سلاح‌های ابتدایی به مقابله با نیروهای متجاوز روس پرداخت. سرانجام پس از ده سال جنگ نابرابر، با وجود دلاوری نیروهای ایرانی، روسیه پیروز شد و عهدنامه گلستان را به ایران تحمیل کرد.

به موجب عهدنامه گلستان ایالت‌های گرجستان و داغستان و شهرهای باکو و گنجه از حاکمیت ایران خارج شدند و تحت حاکمیت روسیه قرار گرفتند.

به موجب عهدنامه ترکمانچای سرزمین‌های ایرانی شمال رود ارس به تصرف روسیه درآمد، ایران از کشتیرانی در دریای مازندران محروم گردید و مجبور به پرداخت غرامت شد.

در اوایل دوره قاجار، مهم‌ترین مستعمره انگلستان یعنی **هندوستان** با ایران همسایه بود. یکی از هدف‌های اصلی انگلستان از برقراری ارتباط با حکومت قاجار این بود که **نگذارد کشورهای رقیب از طریق ایران به هندوستان دسترسی پیدا کند.**

در زمان **فتحعلی شاه** چند عهدنامه بین **ایران و انگلستان** امضا شد. در این عهدنامه، حکومت قاجار تعهد کرد که به **هیچ کشوری اجازه ندهد از خاک ایران به هندوستان لشکرکشی کند.**

در عوض انگلیسی‌ها نیز متعهد شدند که در صورت حمله‌ی کشورهای دیگر به ایران، به حکومت قاجار **کمک‌های مالی و نظامی** کنند.

انگلستان در دوران **محمدشاه و ناصرالدین‌شاه** لشکرکشی به **خلیج فارس و حمله به جزایر و بنادر ایران** حکومت قاجار را مجبور کرد که به **جدایی افغانستان از ایران** رضایت دهد.

انگلیسی‌ها همچنین **ناصرالدین‌شاه** را وادار کردند که با جدایی **قسمت شرقی سیستان و بلوچستان** از ایران موافقت کند. علاوه بر این‌ها، تعدادی از **جزایر ایرانی خلیج فارس** را اشغال و به پایگاه نظامی خود تبدیل کردند.

درس ۱۲: تلاش برای حفظ استقلال و اتحاد سیاسی و سرزمینی ایران

🔦 شکست‌های نظامی و سیاسی از روسیه و انگلستان در دوره قاجار نتایج زیان‌باری برای کشور ما داشت اما ایرانیان را متوجه پیشرفت‌های علمی و صنعتی کشورهای اروپایی کرد.

🔦 ولیعهد فتحعلی شاه و فرمانده سپاه ایران عباس میرزا در جریان جنگ با روسیه متوجه پیشرفت‌های علمی و صنعتی و نظامی آن کشور و دیگر کشورهای اروپایی شد.

🔦 عباس میرزا به خوبی تفاوت سپاه ایران را با ارتش روسیه که آموزش دیده و مجهز به سلاح‌های جدید بود تشخیص داد و به اهمیت صنایع نظامی پی برد.

🔦 عباس میرزا متوجه شد که با وجود تعداد زیاد سپاهیان ایران و دلاوری و فداکاری آن‌ها روس‌ها به دلیل برخورداری از دانش و تجهیزات پیشرفته‌ی نظامی پیروز شدند.

🔦 یکی از اقدامات عباس میرزا برای پیشرفت ایران فرستادن افرادی به انگلستان برای فراگیری علوم و فنون جدید بود.

🔦 عباس میرزا برای آگاهی از اوضاع کشورهای اروپایی دستور داد کتاب‌هایی را در موضوع تاریخ آن کشورها به فارسی ترجمه کنند. در آن دوره صنعت چاپ به ایران راه یافته بود.

🔦 عباس میرزا پیش از آنکه بر تخت شاهی بنشیند از دنیا رفت و فتحعلی شاه به دلیل علاقه‌مندی به او، پسرش محمد میرزا را به ولیعهدی برگزید.

🔦 یکی از کسانی که در دوره قاجار، کارهای جدی و مؤثری برای نوسازی و اصلاح امور ایران انجام داد میرزا تقی‌خان امیرکبیر بود.

🔦 ناصرالدین شاه در ابتدای سلطنتش امیرکبیر را به صدراعظمی منصوب کرد و در اداره‌ی کشور به او اختیار کامل داد.

🔦 در زمان ناصرالدین شاه حکومت قاجار با مشکلاتی روبه‌رو بود:

۱ شورش در ایالت‌ها	۲ دخالت‌های خارجی
۳ خالی بودن خزانه	۴ اختلال در امور کشوری و لشکری

🔦 امیرکبیر پس از برقرار کردن امنیت و آرامش، اقدامات اصلاحی را برای مواردی انجام داد از جمله:

- ۱ نوسازی و کارآمدی تشکیلات حکومتی
- ۲ مبارزه با مفاسد اداری و اقتصادی

🔦 یکی از مهم‌ترین اقدامات امیرکبیر تأسیس مدرسه دارالفنون بود. او تصمیم گرفت مدرسه‌ای به سبک اروپایی در ایران تأسیس کند تا تعداد بیشتری از ایرانیان علوم و فنون را در کشور بیاموزند. همچنین دستور داد معلمانی از کشورهای جز روسیه و انگلیس برای تدریس در مدرسه دارالفنون استخدام شوند.

ناصرالدین شاه بر اثر توطئه درباریان و صاحب‌منصبان نالایق و سودجو دستور قتل امیرکبیر را داد.

یکی از نتایج آشنایی ایرانیان با تمدن اروپایی در دوره قاجار، ایجاد مدرسه‌های جدید بود. تا اواخر حکومت ناصرالدین شاه، سوادآموزی و آموزش ابتدایی در مکتب‌خانه‌ها انجام می‌گرفت.

افراد پیشگام تأسیس مدرسه‌هایی به سبک اروپایی در ایران شدند از جمله میرزا حسن رشدیه که در بیروت و استانبول با این نوع آموزشگاه‌ها و شیوه فعالیت آن‌ها آشنا شده بود. میرزا حسن رشدیه در زادگاهش تبریز و شهرهای مشهد، تهران و قم چندین مدرسه جدید تأسیس کرد.

کشورهای روسیه و انگلستان برای توسعه نفوذ اقتصادی خود در کشور ما به رقابت پرداختند. اوج این رقابت‌ها در دوره ناصرالدین شاه بود و در نتیجه آن، روسیه و انگلستان به امتیازهای اقتصادی مهمی در ایران دست یافتند صنعت و بازرگانی کشور ما با واگذاری این امتیازها آسیب فراوانی دید.

در دوره ناصرالدین شاه شرکت‌های بازرگانی خارجی در بیشتر شهرهای ایران به خرید و فروش مشغول شدند. این شرکت‌ها معمولاً کالاهای اروپایی را بدون پرداخت حقوق گمرکی و یا با حقوق گمرکی بسیار ناچیز وارد کشور می‌کردند. به همین دلیل تولیدات داخلی قادر به رقابت با آن‌ها نبودند.

رهبری اعتراض‌های مردمی را روحانیون که از گروه‌های مورد احترام و اعتماد جامعه ایران در عصر قاجار بودند برعهده داشتند.

یکی از گسترده‌ترین جنبش‌های اجتماعی که در اعتراض به واگذاری امتیازهای اقتصادی به بیگانگان شکل گرفت نهضت تنباکو بود.

در دوره ناصرالدین شاه، یک نفر انگلیسی به نام تالبوت با پرداخت رشوه به درباریان امتیاز انحصاری خرید و فروش توتون و تنباکوی ایران را به مدت پنجاه سال به دست آورد.

براساس امتیاز انحصاری توتون و تنباکو ایرانیان نمی‌توانستند محصول توتون و تنباکوی خود را به کسی غیر از تالبوت بفروشند. در مقابل، تالبوت نیز تعهد کرده بود که هر سال ۱۵۰۰۰ لیره انگلیس به همراه یک‌چهارم سود سالانه خود را به حکومت ایران بپردازد.

مردم به ویژه بازرگانان با آگاهی از نتایج این امتیاز شروع به اعتراض و مخالفت کردند. روحانیون در صف مقدم این اعتراض قرار گرفتند و خواهان لغو امتیاز تنباکو شدند.

آیت‌الله میرزا حسین شیرازی مرجع تقلید شیعیان در سامرا در حمایت از نهضت، استفاده از توتون و تنباکو را حرام اعلام کرد.

🔦 حکم شرعی آیت الله شیرازی سبب شد که مردم و حتی کارکنان کاخ ناصرالدین شاه قلیان‌ها را بشکنند و مقدار زیادی نوتون و تنباکو را به آتش بکشند. و ناصرالدین شاه مجبور به لغو امتیاز و پرداخت غرامت و خسارت به تالبوت شد.

🔦 نهضت تنباکو نخستین حرکت جدی مردم ایران برای رهایی از نفوذ و سلطه‌ی خارجی و ایستادگی در برابر ستم داخلی بود. پیروزی این نهضت حس اعتماد به نفس و روحیه مقاومت و مبارزه را در مردم تقویت کرد.

مجموعه آموزشی سگو

مطالعات اجتماعی

 Sakkoo_edu

 Sakkoo_edu1

درس اول

۱ - عرض جغرافیایی چیست؟

- ① فاصله هر مکان با نصف النهار مبدا ② فاصله هر مکان با نقطه گرینویچ ③ فاصله هر مکان با مدار استوا ④ فاصله هر مکان با قطب جنوب و شمال

۲ -

چند مورد از موارد زیر درست است؟

الف) سیاره‌های درونی از گازهای مختلف تشکیل شده‌اند.

ب) موقعیت مکانی یک پدیده، مکان دقیق قرار گرفتن آن پدیده روی کره زمین است.

پ) مدار استوا، مدار صفر درجه است و بقیه مدارها بین صفر تا 180° شمالی و جنوبی درجه‌بندی می‌شوند.

ت) نصف‌النهارها نیم‌دایره‌های فرضی هستند و دارای عرض مساوی می‌باشند.

① یک

② دو

③ سه

④ چهار

۳ - مدار چیست؟

۴- خطوط و تقسیمات فرضی بر روی کره زمین جهت تعیین پدیده‌ها و مطالعه درباره مکان‌ها است.

۵ - صحیح یا غلط بودن عبارت‌های زیر را مشخص کنید.

الف

مدارها، طول‌های مساوی دارند. (ص / غ)

ب

نصف‌النهارها طول‌های مساوی دارند. (ص / غ)

پ

مدار مبدأ از قطب شمال تا قطب جنوب کشیده شده است. (ص / غ)

ت

طول و عرض جغرافیایی یک مکان، همان مختصات جغرافیایی آن مکان است. (ص / غ)

ث

اگر دقیقاً بر روی قطب جنوب قرار بگیریم، فاصله ما نسبت به استوا صفر درجه است. (ص / غ)

۶ - آیا تاکنون در اکتشافات فضایی، اثری از حیات در نقاط دیگر فضا یافت شده است؟

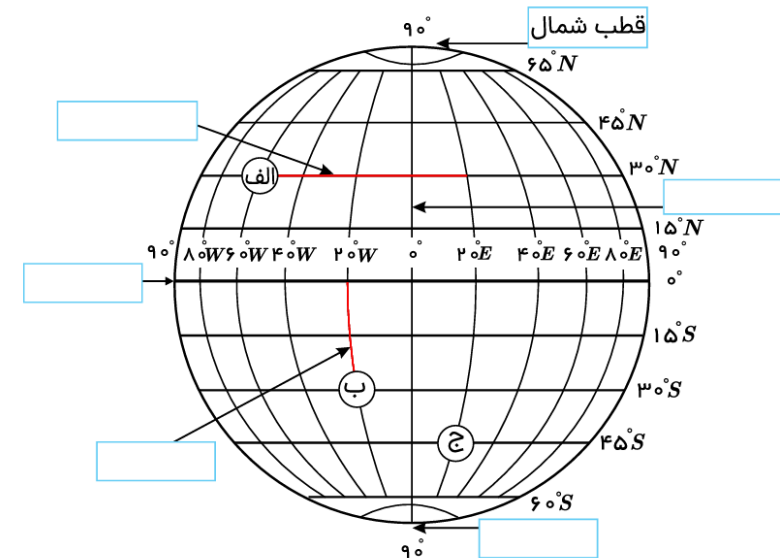

۷ - با توجه به کره جغرافیایی: الف) مدار استوا، مدار قطبی جنوب، مدار رأس السرطان و مدار رأس الجدی را روی کره نشان دهید.
ب) نصف النهار مبدأ را نشان دهید و درجه آن را بخوانید. امتداد نصف النهار مبدأ را در آن سوی کره پیدا کنید و درجه آن را بخوانید.

۸- با توجه به شکل زیر:

- ۱- هر یک از عبارتهای زیر را در جای مربوط بنویسید. «نصف النهار مبدأ - قطب جنوب - استوا - عرض جغرافیایی - طول جغرافیایی»
- ۲- طول و عرض جغرافیایی مکانهای زیر را بنویسید.

مکان	طول جغرافیایی	عرض جغرافیایی
الف	$60^{\circ}W$	
ب		
ج		

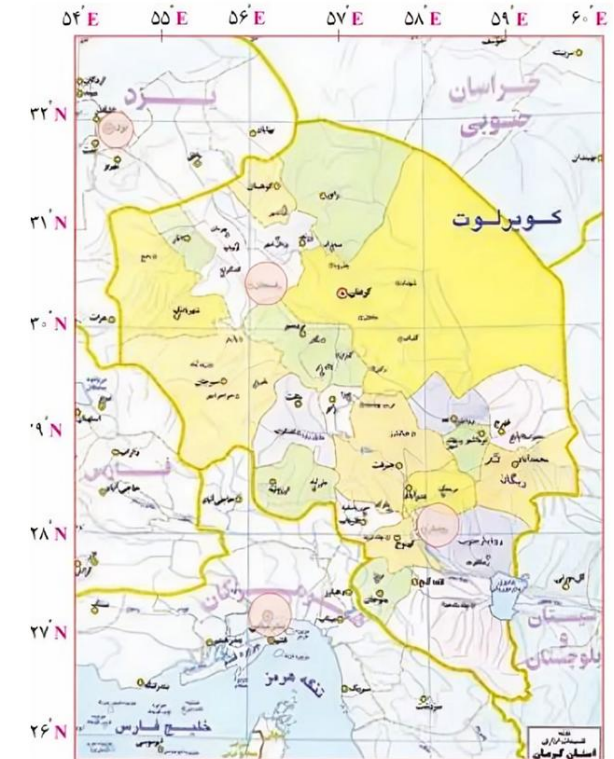

۹- در این تصویر، نقشه استان کرمان را مشاهده می کنید. (توجه: هر درجه (°) ۶۰ دقیقه (') است.)

نزدیک ترین طول و عرض جغرافیایی به هر یک از مکان های زیر را بنویسید.

(رودبار) ← و (رفسنجان) ← و

(یزد) ← و (بندرعباس) ← و

۱۰ - جغرافیدانان برای تعیین موقعیت مکانی پدیده‌ها چه چیزی را ابداع کرده‌اند؟

درس سوم

۱ - سال رسمی چند ساعت از سال خورشیدی کوتاه‌تر است؟

① ۶ ساعت

② ۳ ساعت

③ ۵ ساعت

④ ۲ ساعت

۲ -

اگر کسی از لندن به تهران سفر کند باید ساعت خود را جلو بکشد یا عقب؟ چرا؟

- ① جلو - چون لندن در شرق تهران واقع شده است.
- ② عقب - چون لندن در غرب تهران واقع شده است.
- ③ جلو - چون لندن در غرب تهران واقع شده است.
- ④ عقب - چون لندن در شرق تهران واقع شده است.

۳- نتایج مایل بودن محور قطب‌ها چیست؟

۴ - صحیح یا غلط بودن عبارت‌های زیر را مشخص کنید.

الف

زمان واقعی، در مکان‌های مختلف بر مبنای موقعیت خورشید است. (ص / غ)

ب

هر منطقهٔ زمانی یک قاچ است که ۲۰ درجه پهنا دارد. (ص / غ)

پ

همهٔ کشورهایی که در بیشتر از یک قاچ قرار دارند، از یک ساعت پیروی می‌کنند. (ص / غ)

ت

یک دور کامل زمین به دور خودش، ۲۴ ساعت طول می‌کشد. (ص / غ)

ث

زمین مدار بیضی شکل خود را با سرعت میانگین ۳۰ کیلومتر بر ساعت می‌پیماید. (ص / غ)

۵ - مدت زمان واقعی یک دور کامل گردش زمین به خورشید است.

۶- محور قطب‌ها در کره زمین بر سطح مدار گردش انتقالی زمین است.

۷- اگر مسافری از تهران به توکیو (ژاپن) سفر کند، باید ساعت خود را جلو بکشد یا عقب و چرا؟

۸ - موقعیت سه شهر پاریس، لیبرویل و کیپ تاون را با توجه به دایرهٔ روشنایی در اول تیرماه و اول دیماه توضیح دهید.

۹ – اعتدالین چه مواقعی از سال اتفاق می‌افتد؟ توضیح دهید.

۱۰ - ساعت رسمی چیست؟

درس سوم

۱ - ارتباط بین کدام موارد صحیح است؟

① عوامل درونی - رشته کوه

③ عوامل بیرونی - کوه‌های آتشفشانی

② عوامل درونی - هوازدگی

④ عوامل بیرونی - بهره‌برداری از محیط طبیعی

۲ - کدام گزینه در مورد کوه‌های پیر درست‌تر است؟

① شیب تند

② دره‌های تنگ

③ کوه‌های بسیار مرتفع

④ دره‌های باز

۳- ویژگی ناهمواری‌های جوان چیست؟

۴ - چند نمونه از عوامل انسانی در تغییر شکل ناهموازی‌ها را نام ببرید.

۵- ویژگی سرزمین‌های جلگه‌ای و دشت‌ها است.

۶- ورقه‌های کره زمین بخش‌هایی از قاره‌ها تا را دربرمی‌گیرند.

۷ - قلۀ اورست نقطۀ کرہی زمین است.

۸ - جدولی با دو ستون رسم کنید: الف) کوهستان‌ها و دامنه‌ آنها ب) جلگه‌ها و دشت‌ها
سپس، به‌طور گروهی موارد استفاده و بهره‌برداری انسان از هر یک را در همان ستون فهرست کنید.

۹- حرکت ورقه پوسته زمین چگونه باعث ایجاد ناهمواری‌ها می‌شود؟

۱۰ - می‌دانیم که زیست‌کره از سه محیط سنگ‌کره، هواکره و آب‌کره به‌وجود آمده است. حال تحلیل کنید که هر یک از این سه محیط چه نقشی در ایجاد محیط مناسب برای زندگی موجودات زنده دارند؟ (برای هر محیط، دو مورد ذکر کنید).

سنگ‌کره:

هواکره:

آب‌کره:

درس چهارم

۱ - سایر گازهای موجود در هواکره کدام است؟

- ① اکسیژن - بخار آب ② دی اکسید کربن - بخار آب ③ متان - دی اکسید کربن ④ بخار آب - نیتروژن

۲- ایجاد سه منطقه آب و هوایی (گرم استوایی، معتدل شمالی و جنوبی، سرد قطبی) تحت تأثیر کدام عامل مؤثر بر آب و هوای جهان است؟

① زاویه تابش خورشید و عرض جغرافیایی

② ارتفاع از سطح زمین

③ دوری و نزدیکی به اقیانوس‌ها و دریاها

④ فشار هوا و جریان باد

۳ - فلات قارّه در کجا دیده می‌شود؟

۴- نزدیک‌ترین لایهٔ هواکره چه نام دارد؟

۵ - سه منطقه آب و هوایی را با توجه به زاویه تابش خورشید نام ببرید.

۶ - هواکره، لایه‌ای از گاز است که از سطح زمین تا ارتفاع کیلومتری اطراف سیارهٔ زمین را گرفته است.

۷ - جهت وزش باد را تغییر می دهند.

۸ - چرا سفر به اعماق اقیانوس دشوارتر از صعود به قلّه‌هاست؟ چند دلیل ذکر کنید.

۹- دوری و نزدیکی به اقیانوس‌ها و دریاها چه تأثیری بر آب و هوای آن منطقه می‌گذارد؟

۱۰ - امروزه چه خطراتی اقیانوس‌ها و محیط زیست آنها را تهدید می‌کند؟

درس پنجم

۱ - کدام گزینه نادرست است؟

① بیشتر وسعت ساوان مربوط به قاره آفریقا است.

③ بیشتر تنوع زیستی جهان در جنگل‌های بارانی استوایی دیده می‌شود.

② بیشتر جنگل‌های کشور کانادا از نوع تایگا است.

④ بیشتر بیابان‌های گرم جهان در مجاورت مدار استوا قرار دارند.

۲ - کدام ناحیه به داشتن جنگل‌های مخروطیان و سوزنی‌برگ‌ها معروف است و بخش عمده جنگل‌های کانادا از کدام نوع زیست‌بوم هستند؟

④ تایگا - تایگا

③ توندرا - تایگا

② تایگا - توندرا

① توندرا - توندرا

۳- درخت شاه‌پسند در زیست‌بوم یافت می‌شود.

۴- الف) یک گروه پژوهشگر قصد دارند دربارهٔ زیست‌بوم‌های قارهٔ آفریقا تحقیق کنند. آنها می‌خواهند از بندر ماتادی در کشور کنگو به بندر اسکندریهٔ مصر در کنارهٔ دریای مدیترانه بروند. این گروه به ترتیب از سه نوع زیست‌بوم عبور می‌کنند. این سه زیست‌بوم را نام ببرید.

ب) فرض کنید شما سرپرست این گروه هستید. نامه‌ای کوتاه به دوستان خود بنویسید و در آن، نکات جالب و شگفتی‌هایی را که مشاهده کرده‌اید و یا گونه‌های در معرض خطر را شرح دهید.

۵ - ناحیۀ توندرا در کجا قرار دارد و آب و هوای آن چگونه است؟

۶- پوشش گیاهی و جانوران ناحیهٔ توندرا از چه تشکیل شده است؟

۷ - ناحیهٔ تایگا چه ویژگی‌هایی دارد؟

۸ - جنگل‌های بارانی استوایی در کجا گسترده شده‌اند؟

۹- زیست بوم جنگل‌های استوایی چه ویژگی‌هایی دارد؟

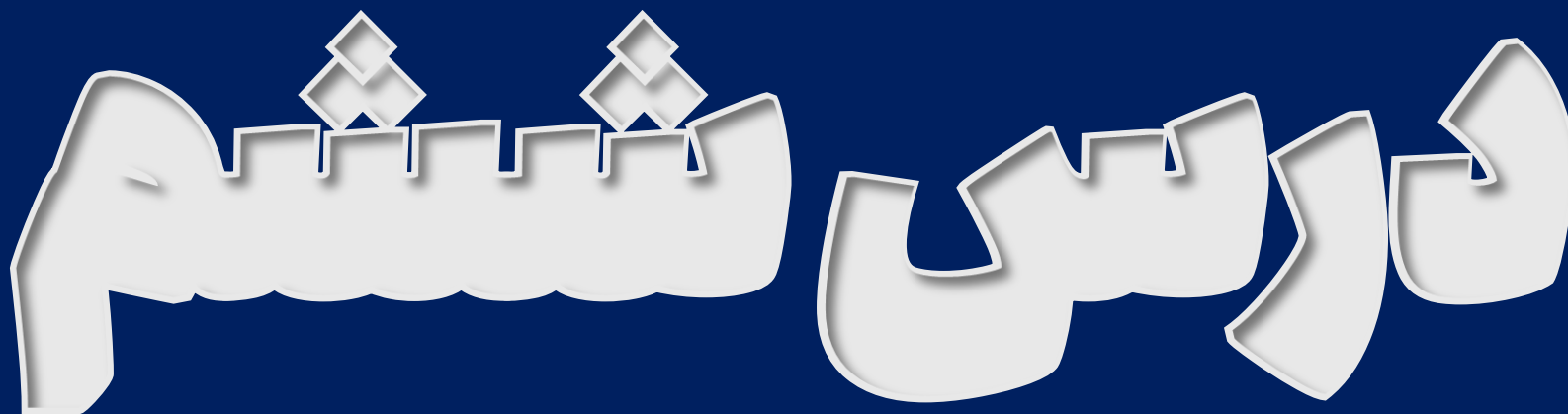
۱۰ - جدول زیر را کامل کنید.

(۱) زیست بومی گرم با دو فصل خشک و مرطوب

(۲) بیابان‌ها از نظر پوشش گیاهی هستند.

(۳) از درختان زیست بوم تایگا

س	۱				
ف	۲				
ک	۳				

۱ - در کدام گزینه نتیجه درست موارد ذکر شده نیامده است؟

- ② ایجاد پارک‌های وحش از گونه‌های در معرض خطر ← عدم انقراض نسل
- ④ مرگ آخرین عضو یک گونه جانوری ← تولیدمثل مجدد

- ① تخریب پوشش گیاهی ← کم شدن غذا
- ③ تغییر دما و بارش ← تغییر پوشش گیاهی

۲ - همه گزینه‌ها از جمله مهم‌ترین راهکارها برای جلوگیری از نابودی جنگل‌های استوایی می‌باشند، به جز

- ① ایجاد تعادل بین استفاده اقتصادی از جنگل‌ها و فرصت بازسازی آنها
- ② آموزش به کشاورزان برای انجام کشاورزی و دامپروری با روش‌های جدید علمی
- ③ ایجاد پارک‌های وحش برای مراقبت از گونه‌های جانوری و گیاهی در معرض خطر
- ④ انتقال گونه‌های در حال انقراض به مناطق دیگر

۳- چگونه یک گونه منقرض می‌شود؟

۴- رافلزیا بزرگ‌ترین گلی است که قطر آن تا است و عمری چند روزه دارد.

۵ - تنوع زیستی جهان مربوط به $\frac{۳}{۴}$ است.

۶- اغلب داروهایی که برای معالجه استفاده می شود، از درختان و گیاهان استوایی به دست می آید.

۷- نواحی جنوب شرقی آسیا، استرالیا و آفریقای مرکزی را از نظر تعداد گونه‌های در معرض خطر با کانادا و اروپای شمالی مقایسه کنید. علت تفاوت چیست؟

۸ - جنگل زدایی به چه معناست؟

۹ - تنوع زیستی چه زمانی در معرض خطر قرار می گیرد؟

۱۰ - چگونه می‌توانیم به شکل خردمندانه از جنگل‌های استوایی استفاده کنیم؟

دارس خدم

۱ - با توجه به انواع مهاجرت، کدام گزینه با بقیه تفاوت دارد؟

① مهاجرت دانشجویی به انگلستان برای ادامه تحصیل در رشته‌ای خاص

③ مهاجرت فردی از اهالی یک روستا به شهر به دلیل قحطی

② مهاجرت مردی جوان از ایران به کشور ژاپن برای کسب درآمد بیشتر

④ مهاجرت فردی از یک خانواده عراقی به کشور آلمان به دلیل جنگ و ناامنی

۲- مهاجرت بیش از ۱۰۰ میلیون نفر مردم اروپا در قرن ۱۹ و ۲۰ به سمت آمریکا و استرالیا از چه نوعی است؟

- ① مهاجرت فصلی ② مهاجرت فرا منطقه‌ای ③ مهاجرت اختیاری ④ مهاجرت اجباری

۳- در چه صورتی رشد جمعیت و افزایش جمعیت جوان یک نعمت بزرگ و مایه پیشرفت خواهد بود؟

۴ - در کشورهای دارای رشد منفی، جمعیت افزایش می‌یابد.

۵ - صحیح یا غلط بودن عبارتهای زیر را مشخص کنید.

الف

پیش‌بینی جمعیت برای سال ۲۰۵۰ میلادی ۱۱ میلیارد نفر است. (ص / غ)

ب

در صد سال گذشته، رشد جمعیت جهان سیر صعودی داشته است. (ص / غ)

پ

کاهش میزان مرگ و میرها علت اصلی رشد جمعیت بوده است. (ص / غ)

ت

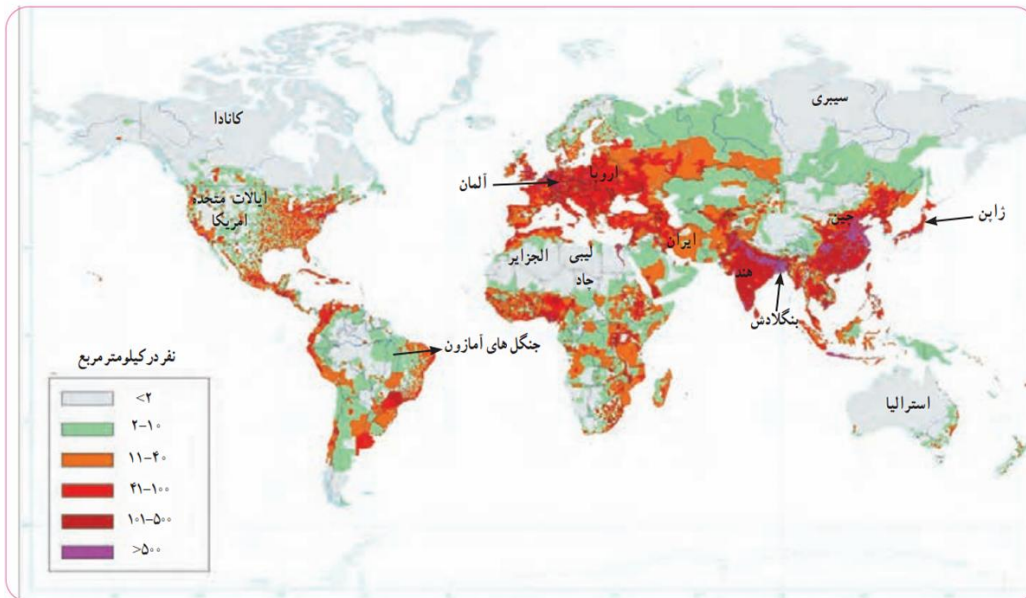
رشد طبیعی جمعیت به دو عامل بستگی دارد. ۱) بهبود بهداشت ۲) بهبود تغذیه (ص / غ)

ث

رشد جمعیت در همه کشورهای یکسان نیست. (ص / غ)

۶- با استفاده از نقشه پراکندگی جمعیت، ابتدا نوع تراکم جمعیت (زیاد یا کم) را در مکان‌های زیر مشخص کنید و علت این نوع تراکم را در هر کشور بنویسید.

۱- بنگلادش ۲- ژاپن ۳- لیبی و چاد ۴- سیبری ۵- آلمان ۶- استرالیا ۷- کانادا

۷- رشد منفی جمعیت یک کشور چه پیامدهایی دارد؟

۸- از جمله برنامه‌های دولت‌ها برای تشویق به فرزندآوری چیست؟

۹ - یک نمونه مهاجرت اختیاری در قرن نوزدهم و بیستم را بنویسید و علت آن را ذکر کنید.

۱۰ - انواع مهاجرت‌ها را نام ببرید.

دانشگاه

۱ - کدام دسته از عوامل زیر به طور کامل، عامل درآمد و رفاه شاخص توسعه انسانی را بیان می‌کند؟

- ① غذای کافی - امکانات درمانی - محیط پاکیزه
- ② تعداد سال‌های تحصیل - خوراک - درآمد
- ③ شغل مناسب - درآمد کافی - قدرت خرید
- ④ امکانات درمانی - آموزش - مسکن

۲ - چند مورد از جملات زیر صحیح است؟

- الف) در نیمهٔ اول قرن بیستم کشورهای ژاپن، چین و برخی دیگر از کشورهای آسیای جنوب شرقی رشد اقتصادی سریعی داشته‌اند.
- ب) در سال ۱۹۵۰ میلادی ۵۰ درصد از جمعیت جهان در نواحی شهری زندگی می‌کردند.
- ج) میزان درآمد و رفاه در یک جامعه نشان‌دهندهٔ وضعیت سلامت و بهداشت در آن جامعه است.
- هـ) کشورهای ژاپن، آلمان و رومانی دارای رشد منفی جمعیت هستند.

① یک مورد

② دو مورد

③ سه مورد

④ چهار مورد

۳- ایران در سال ۲۰۱۷ از لحاظ شاخص توسعه انسانی وضعیت داشته است.

۴- از میان همسایگان ایران، پایین‌ترین شاخص توسعه انسانی برای دو کشور افغانستان و است.

۵- کشور دارای بیشترین میانگین سال‌های تحصیل است.

۶ - نابرابری‌های به چه معناست؟

۷ - در چه کشورهایی متوسط طول عمر بیشتر است؟

۸- در چه کشورهایی متوسط طول عمر پایین است؟

۹- میزان طول عمر یا امید به زندگی در یک جامعه نشان‌دهندهٔ وضعیت و در آن جامعه است.

۱۰ - دربارهٔ جلوگیری از مهاجرت از روستا به شهر چند پیشنهاد و راه حل بنویسید.

درسنامه

۱ - در ایران ازبک‌ها قدرت گرفته بودند و به مرزهای ایران می‌تاختند.

① شمال غرب

② شمال شرق

③ جنوب غرب

④ جنوب شرق

۲ - شاه عباس اول با کمک کشتی‌های جنگی کدام کشور توانست پرتغالی‌ها را از جزایر جنوبی ایران بیرون کند؟

④ انگلستان

③ روسیه

② اسپانیا

① فرانسه

۳ - صحیح یا غلط بودن عبارت‌های زیر را مشخص کنید.

الف

پس از مرگ شاه عباس اول چهار پادشاه دیگر روی کار آمدند. (ص / غ)

ب

امام قلی‌خان پسر الله وردی‌خان بود. (ص / غ)

پ

بعد از شاه، فرماندهان نظامی در رأس قدرت بودند. (ص / غ)

ت

شاه عباس اول، حکومت ولایت‌ها را از سران ایل قزلباش گرفت. (ص / غ)

ث

قرن‌های ۱۶ تا ۱۹ میلادی، قرون وسطا در اروپا بود. (ص / غ)

۴ - آثار و نتایج اقدام‌های اداری و نظامی شاه عباس اول را توضیح دهید.

۵ - پس از شاه اسماعیل چه کسی به حکومت رسید؟ دو مورد از اقدامات مهم او را بنویسید.

۶- در دوره صفوی وزیر بزرگ چه وظیفه‌ای بر عهده داشت؟

۷ - شاه عباس اول برای تقویت حکومت مرکزی چه کرد؟

۸ - چرا شاه عباس اوّل حکومت ولایت‌ها را از سران ایل‌های قزلباش گرفت؟

۹ - سرانجام جنگ چالدران چه شد؟

۱۰ - شاهان صفوی چگونه حکومت می کردند؟

فارس فاهم

۱ - بیشترین ساکنان ایران به ترتیب، و بودند.

① مهاجران - شهرنشینان

② شهرنشینان - روستائیان

③ روستائیان - کوچنشینان

④ کوچنشینان - شهرنشینان

۲ - علل پر رونق شدن تجارت داخلی و خارجی در دوره صفویه چیست و یکی از منابع عمده درآمد حکومت صفوی چه بود؟

- ① یکپارچه بودن سرزمین ایران و وجود نظم و امنیت در کشور - مالیاتی که از کشاورزان و دامداران می گرفتند.
- ② تلاش کشورهای اروپایی برای برقراری روابط اقتصادی با ایران و ثبات سیاسی - مالیاتی که از شهرنشینان می گرفتند.
- ③ یکپارچه بودن سرزمین ایران و وجود نظم و امنیت در کشور - مالیاتی که از شهرنشینان می گرفتند.
- ④ تلاش کشورهای اروپایی برای برقراری روابط اقتصادی با ایران و ثبات سیاسی - مالیاتی که کشاورزان و دامداران می گرفتند.

۳- چه صنعتی از صنایع پر رونق ایران در دوران صفوی بوده است؟

۴ - هنر در زمان صفویان در چه مواردی رونق داشت؟

۵ - علت رونق زندگی اجتماعی و اقتصاد در دوره صفویه چه بود؟

۶- بیشترین ساکنان ایران در دورهٔ صفویه به ترتیب، چه کسانی بودند و به چه کارهایی اشتغال داشتند؟

۷ - کدام محصولات ایرانی در دوره صفویه به کشورهای همسایه و برخی کشورهای اروپایی صادر می شد؟

۸- در دوره صفویه، صنعتگران ایرانی در ساخت چه صنایعی پیشرفت کرده بودند؟

۹ - در عصر صفوی مهندسان و معماران شهرساز ایرانی چه آثاری را ساختند؟

۱۰ - محتشم کاشانی از شاعران و مرثیه‌سرایان برجستهٔ دورهٔ صفویه است. مشهورترین شعر او چیست؟

درس پانزدهم

۱ - چه تعداد از وقایع زیر در دوره قاجاریه اتفاق افتاده است؟

عهدنامه گلستان - عهدنامه ترکمانچای - جنگ ایران و روسیه - قرارداد رویتز - آغاز جنگ جهانی دوم - لشکرکشی به هندوستان

① چهار مورد

② یک مورد

③ دو مورد

④ سه مورد

۲- کدام حکومت‌های زیر به ترتیب به حکومت «آرامش و آسایش گذرا» و حکومت «ناپایدار» معروف هستند؟

① قاجاریه - زندیه

② افشاریه - صفویه

③ صفویه - قاجاریه

④ زندیه - افشاریه

۳ - آقامحمدخان در انتخاب، تهران به عنوان پایتخت به چه نکته‌های مهمی توجه داشته است؟

۴ - هم زمان با تأسیس حکومت قاجار، کدام رویداد جهانی به وقوع پیوست؟

الف) جنگ جهانی اول ب) انقلاب صنعتی ج) انقلاب کبیر روسیه د) انقلاب کبیر فرانسه

۵ - پس از قتل نادر اوضاع ایران چگونه شد؟

۶- یکی از اهداف استعماری دولت روسیه در رابطه با ایران چه بود؟

۷ - عهدنامه ترکمانچای به چه علت و بین کدام کشورها بسته شد؟

۸- در عهدنامه‌هایی که در دوره فتح‌علی‌شاه بین ایران و انگلستان بسته شد، طرفین چه تعهداتی نسبت به هم داشتند؟

۹ - مفاد عهدنامهٔ ترکمانچای را بنویسید.

۱ - هریک از وقایع زیر، در زمان کدام پادشاه قاجار اتفاق افتاد؟

(آقامحمدخان - فتحعلی شاه - ناصرالدین شاه)

الف) بستن عهدنامه ترکمانچای با روسیه:

ب) واگذاری امتیازات مهم اقتصادی به بیگانگان

ج) تأسیس سلسله قاجار و انتخاب تهران به عنوان پایتخت

درس دوازدهم

۱ - میرزا حسن رشديه در کدام شهرها مدارسى جديد تاسيس کرد؟

① تبریز - مشهد - اصفهان

② مشهد - تهران - قم

③ مشهد - قم - شیراز

④ اصفهان - قم - تهران

۲ - کدام گزینه در مورد مدرسه دارالفنون نادرست است؟

① این مدرسه به سبک مدارس اروپایی تأسیس شد.

③ علوم و فنون جدید در آن آموزش داده می شد.

② معلمانی از روسیه و انگلستان در آنجا تدریس می کردند.

④ به دستور امیرکبیر تأسیس شد.

۳ - نخستین حرکت جدی مردم ایران برای رهایی از نفوذ سلطه خارجی و ایستادگی در برابر ستم چه بود؟

۴- چرا تولیدکنندگان و بازرگانان ایرانی روزبه‌روز ضعیف‌تر شدند و ورشکست شدند؟

۵ - به سوالات زیر پاسخ دهید.

الف) چرا ناصرالدین شاه امتیاز توتون و تنباکو را لغو کرد؟

ب) لغو این امتیاز چه سودی برای مردم داشت؟

۶- در زمان صدراعظمی امیر کبیر، حکومت قاجار با چه مشکلاتی روبه‌رو بود؟

۷ - چهار مورد از اقدامات امیرکبیر را بنویسید.

۸ - واگذاری امتیازات به بیگانگان در دوره قاجار برای اقتصاد کشور ما چه پیامدهایی داشت؟

۹ - عباس میرزا برای پیشرفت ایران چه اقداماتی انجام داد؟

۱- جدول زیر را کامل کنید.

۱- او خود را وکیل‌الرعا یا نامید.

۲- این نهضت یکی از گسترده‌ترین جنبش‌های اجتماعی در زمان سلطنت ناصرالدین شاه بود.

۳- عباس میرزا ولیعهد فتحعلی شاه، فرمانده لشکر ایران در جریان جنگ با این کشور بود.

۱	ک						ن
۲	ت					و	
۳	ر				ه		